

Kirken underviser

3- 2000
September

ETIK

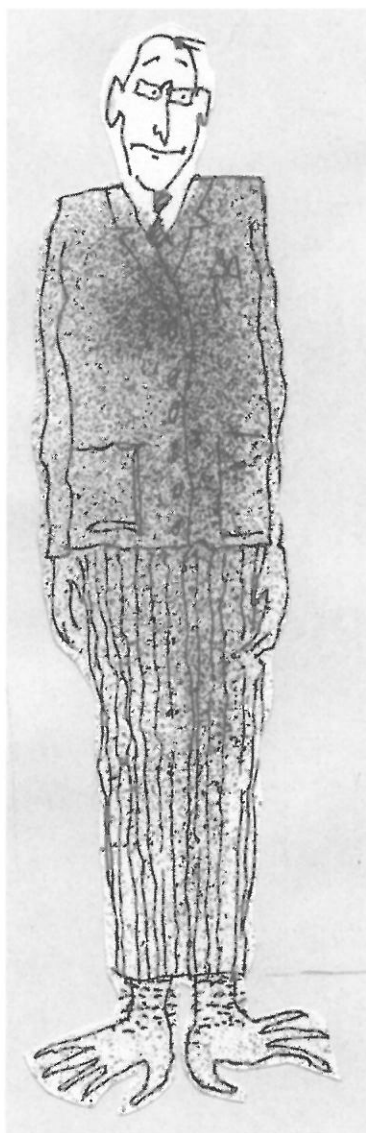
**AT FINDE VEJ I DET
KAOTISKE MOS**

DET GODE OG DET ONDE

**UNGDOMSBYENS
KIRKEPROJEKT**

**ETIK I KIRKENS
UNDERVISNING**

Abemennesket

Indhold

3 FORORD

4 AT FINDE VEJ I DET KAOTISKE MOS *Af højskolelærer Jens Maibom*

7 DET GODE OG DET ONDE *Sognepræst Poul Bo B. Sørensen*

12 UNGDOMSBYENS KIRKEPROJEKT *Af Niels Andersson, projektleder*

18 ETIK I KIRKENS UNDERVISNING *Af sognepræst Kaj Mogensen*

25 "PÅ EKSPEDITION I BIBELEN"

27 LITTERATUR OM ETIK

27 KIRKEN UNDERVISERS WEB-SIDE

FORORD

Etik er på dagsordenen i det danske samfund. Det har den været i nogle år og ikke mindst i erhvervslivet. Der tales om virksomhedsetik, personaleetik, markedsføringsetik osv. Ja, nogle virksomheder udarbejder endog det man kalder et etisk regnskab. I folkeskolen, gymnasiet, og på stort set alle uddannelsesområder har undervisning i etik fået højere prioritet.

I den kirkelige undervisning har etik vel altid været på dagsordenen som en selvfølgelig og integreret del. Men stiller den øgede fokusering på etik i det øvrige samfund nu større og nye krav til kirkens undervisning på dette område? I medierne ser man ofte centrale personer fra forskellige dele af samfundet pege på de kristne værdier, når der tales om etik og dannelse. Dette peger på, at kirkelig undervisning fortsat bør være bredt funderet på den kristne grundfortælling og de kristne livsværdier. Men det udelukker ikke, at man bør lytte til de etiske og værdimæssige spørgsmål, der stilles blandt folk.

Derfor har redaktionen for "Kirken Underviser" valgt at lade dette nummer indeholde stof, der kan give inspiration til at arbejde med temaet etik. Vores research har vist, at der faktisk arbejdes med etiske spørgsmål på nye måder. Det gælder ikke mindst i samarbejdet mellem skole og kirke. Ungdomsbyens Kirkeprojekt har stået for et pionerarbejde på bl. a. dette

område. Derfor bringer vi dels en præsentationsartikel af dette arbejde, som udgår fra Statens Pædagogiske Forsøgscenter i Rødovre. Dels bringer vi en artikel af sognepræst Poul Bo Sørensen, som i dette regi har medvirket i et skole-kirke projekt på Amager om "Det gode og det onde".

Højskolelærer Jens Maibom har udviklet en spændende undervisningsmodel til sin etikundervisning på højskolen. Her er hovedvægten lagt på de problemstillinger, som Etisk Råd arbejder med. Modellen vil kunne bruges evt. med lidt tilpasning både i konfirmandarbejdet, i den kirkelige voksenundervisning og i skole-kirke samarbejde.

Sognepræst Kaj Mogensen har i sin artikel sat nogle perspektiver på fundering og indhold i den kirkelige undervisning omkring etik. I den samme artikel gives der også nogle eksempler på undervisningsforløb, som kan bruges i forskellige sammenhænge.

Vi håber, at artiklerne i dette nummer kan være til hjælp og inspiration for alle, der ønsker at medvirke til, at de kristne livsværdier bliver en vigtig del af fundamentet for etik-debatten i Danmark.

Ruth Bjerrum og Arne Kristophersen

AT FINDE VEJ I DET

Af højskolelærer
Jens Maibom

Jeg tror at Etik som fag er kommet for at blive. Meget i tiden kalder på at lade sig inspirere af etik-kens væsen, og det er blevet in og moderne at snakke moral & etik.

Hertil kommer, at den moderne verdens mangel på tradition har gjort det nødvendigt, i fællesskab, at forsøge, at indfange hvad der trods alt er "skik & sædvane", og her overveje hvad der er rigtigt og forkert.

Som højskolelærer har jeg fornøjelsen af at undervise unge i bl.a. etik. Vi kommer langt omkring – hovedvægten er lagt på de problemstillinger Etisk Råd arbejder med – men jeg har efterhånden vænnet mig til at starte etik-forløbet på nogenlunde samme måde.

I første time lægger jeg ud med at gå rundt i klasselokalet på må og få. Jeg tager en elevs blyant, cigaret eller lignende og...knækker den....(jeg har altid en ny i baglommen, så eleven "ikke lider nogen skade"!)

til stor undren, idet jeg spør-

ger, "hvorfor må jeg ikke gøre det, jeg gør?". Meningen med galskaben er god nok: etik-kens egentlige væsen skal beskrives og tydeliggøres. Diskussion går af sig selv – og jeg får perspektiveret og forklaret, hvad faget går ud på.

Næste punkt på dagsordenen er en række små-historier i retning af "Gæt 6 rigtige". Jeg læser dem op og ber' herefter eleverne afgøre, hvilke historier der er rigtige, og hvilke der er forkerte. Jeg samler resultaterne og skriver dem op på tavlen...

"Gæt 6 rigtige"

Herefter gennemgår jeg de enkelte historier – fortæller om de er sande eller falske – og knytter en række principielle overvejelser på i.f.t. det forestående undervisningsforløb.

Den lille opgave med at finde 6 rigtige skulle gerne illustrere, hvad man kunne kalde "etik-kens nødvendighed". De små historier, der alle sammen er forkerte, skal illustrere hvor svært det er for os at hitte rede i etik-kens mange kringelkroge. Det er næsten umuligt, at afgøre om historierne er sande

eller falske, fordi de handler om "noget vi har hørt noget om". Skal man kunne afgøre rigtigheden af dem, skal man vide noget om de sagforhold, der ligger bag. Kun herved får man mulighed for at afgøre sagligheden af "det man hører" – og overskud til at forholde sig til hvad der er rigtigt og forkert.

De teknologiske muligheder anno 2000 rejser en lang række meget principielle spørgsmål om og til, hvad menneskelivet er for noget. Disse skal forsøges besvaret. Det kræver tid og rum og her kan etikken være med som afgørende inspirationskilde.

Jeg "former" altid historierne, så de passer ind i det forløb jeg har forestillet mig, og jeg får således mulighed for at præsentere det konkrete undervisningsforløb – i de 6 historiers tilfælde kunne emnerne f.eks. være: menneskelivets begyndelse, abort, cloning, genomprojektet, gentterapi etc.

At finde vej i det kaotiske mos En kendt dansk politiker definerede engang på en etik-hø-

KAOTISKE MOS

ring begrebet ETIK som "at finde vej i det kaotiske mos". Det er – om end definitionen ikke er fyldestgørende – en glimrende beskrivelse af, hvad der er etikens væsen – og hvad der i disse år ofte er udfordringen, når talen falder på "etik". Etisk Råd har set dagens lys og har bl.a. som sin opgave at inspirere til samtale om tidens mange spørgsmål og udfordringer, og etikken er sat på dagsordenen i.f.m. skolens og kirkens undervisning. Og godt det samme! For kun herved skabes dét nødvendige overblik, der skal til, for at kunne "finde vej i det kaotiske mos".

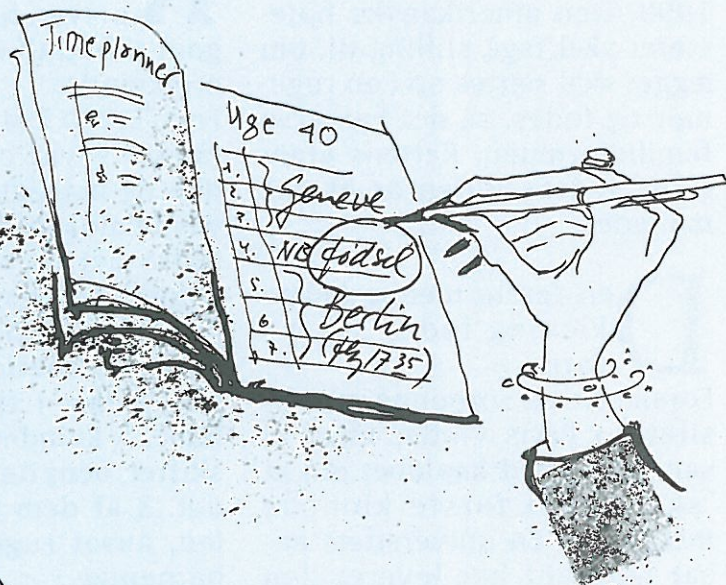
Jeg kan, jeg skal, jeg må

Jeg runder introduktionen til Etik af med at ride en kæphest, der, som jeg selv ser det, er væsentlig at sætte fokus på og som, jeg har erfaring med, er god at vende tilbage til senere i undervisningsforløbet – nemlig overvejelsen over om ikke vores tid "forkynder" en "jeg kan, jeg skal, jeg må" logik. Er der ikke en tendens til, at det jeg f.eks. genteknologisk set kan gøre, det skal jeg gøre og det må jeg gøre?

Også i den meget principielle og helt afgørende diskussion kan etikken inspirere og stille spørgsmål. Må jeg altid, hvad jeg kan?

Kunne sætningen ikke vendes om og lyde "Jeg må, jeg kan, jeg skal"?

Og så går vi i gang.... jeg tegner en livslinie på tavlen og kaster første spørgsmål ud: Hvornår starter menneskelivet? Og det er en helt anden historie...

Tegninger: Marianne Jespersen

GÆT 6 RIGTIGE...

En kendt politiker definerede engang etik som "at finde vej i det kaotiske mos" – og det er det, DU skal lige nu! Læs nedenstående historier og overvej med dig selv hvilke af dem der er sande, og hvilke der er falske.

Svarene finder du i artiklen på forudgående sider...
God fornøjelse!

Et æg skal måske arve.
Det afgøres i disse dage i USA om et nedfrosset æg har ret til at arve en større familieformue. Et velhavende ægtepar havde fået befrugtet et æg og frosset det ned, men omkom under tragiske omstændigheder i slutningen af 1999. Den amerikanske højesteret skal tage stilling til, om ægget skal sættes op i en rugemor og fødes, så det kan arve familieformuen. Rettens afgørelse ventes indenfor et par måneder.

Den første menneskelige kloning fødes snart i Paris
Forskerne på Sorbonne universitetet i Paris vinder efter al sandsynlighed kapløbet om at "skabe" det første klonede menneske. En universitets ansat laborant har leveret den nødvendige celle til kloningsforsøget, der lykkedes i sommeren 2000. Når det første klo-

nede menneske (det bliver en pige!) skal fødes, vil laboranten selv hjælpe til ved fødslen. I den forbindelse har hun til Le Figaro udtalt: "Det bliver som at se sin egen fødsel".

Et abemenneske
Et forskerhold fra Oxford University har netop fået tilladelse til at udtage gener fra en chimpansé for at sætte dem ind i et menneskeæg. Baggrunden for forsøget er et ønske om, at kunne afhjælpe en arvelig sygdom, der giver svage knogler. Meningen er, at man skal kunne reparere generne på kommende generationer.

Karriere-børn...
Tysklands største privat-hospital har et godt tilbud til den travle karriere-kvinde.
For 75.000 DM tilbyder hospitalet at skylle et æg ud af kvinden og befrugte det med hendes mands sæd, for herefter at sætte det op i en helt anden kvinde. Disse rugemødre, som hospitalet selv finder, bor i graviditetsperioden i hjemlige omgivelser i et af hospitalets huse. 5 kvinder har siden årsskiftet benyttet sig af tilbuddet. 3 af dem har, efter fødslen, ansat rugemoderen som barnepige.

Fosterkosmetik
Det er efterhånden almindeligt kendt, at kosmetikindustrien i mange år har anvendt celler fra døde fostre til fremstilling af div. creme. I takt med at efterspørgslen efter et bestemt præparat er steget, har en kendt fransk kosmetikfabrik i annoncer opfordret kvinder, der alligevel vil have abort, til at henvende sig. Fabrikken lover gratis ophold på privathospital samt rekreationsrejse mod til gengæld at måtte bruge fosteret i.f.m. kosmetikfabrikation.

Gentest...
Det belgiske medicinalfirma MEDIC har indført gentest i.f.m. ansættelser. Firmaet ønsker hermed, da det arbejder med opløsningsmidler, at ansætte folk, der ikke har anlæg for at udvikle lungesygdomme. Baggrunden for den nye ansættelsesprocedure er at MEDIC i september 1999 blev dømt til at betale erstatning til en tidligere ansat.

Marianne
Jespersen

Det gode og det onde

Sognepræst
Poul Bo B. Sørensen
Skelgårdskirken, Amager

I 1997 indbød Ungdomsbyens Kirkeudvalg ved Statens Pædagogiske Forsøgscenter (SPF) i Rødovre skolerne til at deltage i et udviklingsarbejde i faget kristendom. Formålene fra SPF's side var flere.

Igennem flere konkrete undervisningsforløb ville man dette år se, hvorledes man i skolens kristendomsundervisning kan gøre en kristen tydning gældende af vores verden og det liv, vi lever i den.

Dernæst ville man undersøge, hvorledes et tværfagligt samarbejde mellem skole og kirke ville tage sig ud. Året forud havde man i et andet forløb inviteret bredere. Man havde bl. a. også forsøgt at inddrage kommunens politikere, men med meget ringe opbakning herfra.

For at kunne evaluere resultaterne var det en forudsætning, at de deltagende fik en løbende rapport om forløbet. Desuden blev eleverne efterfølgende bedt om at besvare nogle spørgsmål, udfærdiget af

Kirkeudvalget. Hele materialet skulle endelig gøres tilgængelig i en rapport. Rapporten er siden udgivet som bogen *Den kristne tydning. En del af kristendomsundervisningen - 10 billeder fra virkeligheden*^[1].

Forberedelser

Engang i foråret 1997 fik jeg en henvendelse fra den lokale folkeskole, Pilegårdskolen, om jeg ville være med i et undervisningsforløb på SPF. Faktisk ønskede man at deltage med to klasser fra 9. årgang. Naturligvis havde jeg lyst til det.

Indledningen på samarbejdet skete ved en studiedag på SPF i begyndelsen af oktober måned. Studiedagen bød på tre foredrag, som skulle sætte tanker i sving hos os. Af en universitetsteolog, en seminarirektor og en forfatter. Da lærernes bevandring i det teologiske fagunivers ikke rakte til især en af foredragsholderne, bød det på mere frustra end inspira. Hvilket var lidt en skam.

Næste mødedag på SPF var 20 dage senere. Dagen var sat af til dels at få grundige instrukser om projektets formål og karakter fra Kirkeudvalget. Og dels at de forskellige skoler sammen med de deltagende præster kunne påbegynde planlægningsarbejdet. For os fra Pilegårdskolen var det naturligvis spørgsmålet, hvorvidt de to 9. klasser skulle køre et parallellforløb eller tage fat på hver sit tema.

Efter at have skitseret forskellige muligheder, besluttede vi os for, at lærerne skulle fremlægge projektet, så eleverne kunne blive medinddraget i beslutningsprocessen. Herefter skulle vi mødes på skolen.

De to klasser valgte hvert sit emne. I det følgende vil jeg beskrive forløbet med 9. b, der besluttede sig for at beskæftige sig med emnet: Det gode og det onde.

Planlægningen

Som ethvert undervisningsforløb havde også vores nogle rammer, der skulle tages med i betragtning. Fra skolens side

Foto Nana Reimers

havde man valgt at lade to lærere samarbejde om undervisningen. Da det så afgjort var et undervisningsforløb i faget kristendom, havde en af lærerne altså stillet sig til rådighed for en undervisning, som ikke var hendes fag. Samarbejdet havde den særdeles positive effekt, at det relativt store timetal på 26 lektioner i alt (det er 50 % af den normerede konfirmandundervisning!) kunne holdes inden for 14 dage. Samfunds-fag bidrog med 10 lektioner, hvilket vi derfor også ville tage med i beregningen.

Da begge lærere kunne deltage i nogle af timerne samtidig, men slet ikke i hovedparten, var en meget tæt kontakt mellem lærerne helt afgørende. Den anden 9. klasse kørte til-

lige tidsmæssig parallelt hermed, hvorfor jeg som præst heller ikke kunne deltage i alle timer. Lærerne angav deres manglende fælles tilstedeværelse som en af svaghederne ved projektet. Til gengæld er det min vurdering, at netop intensiteten gav eleverne mulighed for at fastholde perspektivet i forløbet.

Hovedlinjerne

Vi planlagde at gennemføre et tretrinsangreb på emnet.

Begreberne defineres og vægtes I

I første fase ønskede vi at sætte eleverne i gang med at grunde over, hvad er godt, og hvad er ondt. Vi ville sætte gang i en livsfilosofisk tænkning hos eleverne. Det skulle imidlertid ske

gennem konkrete udtryk for det onde og det gode. Vi valgte at lade eleverne læse avis, og i læsningen skulle de sortere artiklerne i henholdsvis artikler, som beskrev noget godt og det modsatte.

Eleverne tog godt fat. I fremlæggelsen skulle eleverne præcisere, hvad de fandt godt og ondt. For at tilgodese samfunds-fag, blev artiklerne optalt og opdelt i hver kategori, hvorefter nogle elever lavede et diagram på et regneark.

I bagkundskabens klare lys og måske overraskende for præsten, der ikke er vant til at have med lektieformidling at gøre, opdagede vi, hvor konkret eleverne tog avislæsningen. De samvittighedsfulde læste avi-

Foto Nana Reimers

sen fra ende til anden. Gærdet-lavest-eleverne tolkede hurtigt deres opgave som løst. Eleverne manglede evnen til at skimme en tekst for dens relevans i vores sammenhæng. Vi burde have begrænset opgavens omfang.

Begreberne værdifastsættes II

Hver elev gennemgik tre artikler, så vidt jeg husker. Øvelsen bestod i at sprogliggøre begreberne. Naturligvis er alle enige om, at det er ondt at sparke andre. Men hvad er der mere at sige herom. Når der sættes ord herpå, bliver samtalen interessant. Så interessant, at vi naturligvis ikke nåede, hvad vi havde sat os for.

For at komme et skridt videre, ville vi undersøge, hvorvidt der er niveauer i både det gode og det onde. I grupper skulle man diskutere, hvad man opfattede som det bedste henholdsvis det ondeste. Og ud fra gruppernes forskellige forslag, skulle eleverne forsøge, om de kunne enes om én fælles liste. Denne enighed nåede man frem til, hvorefter den blev offentliggjort på opslagstavlen.

Allerede så langt, tror jeg, at eleverne nåede en fordybelse i forståelsen af, hvad der er godt. Selve nuanceringen er særdeles væsentlig, idet den skaber etisk holdning.

Den kristne tydning III

I sidste fase skulle vi bevæge os ind på det, der var SPF's for-

mål med kirkeprojektet. Hvorledes tydes vores verden i dens godhed og ondskab i lyset af den kristne tro. Det er en øvelse, som fører fra det konkrete over i noget mere fundamentalt, men også ukonkret. Derfor må man på forhånd gøre sig klart, at det stiller krav til elevernes abstraktionsniveau. Og det er naturligvis også her, at der foregår et udskildningsløb imellem eleverne, som lærerne med deres kendskab til klassen er mere bevidst om end gæstelærerpræsten. Som en overgang til den teologiske samtale med eleverne, havde vi valgt et litterært eksempel.

Snedronningen

Idet eleverne allerede havde arbejdet med eventyrgenren, var det oplagt at inddrage H.

Rembrandt: Jesus helbreder en spedalsk (1655-1660)

dog afmålt og ikke tilstrækkelig.

IKON

En dag i projektforløbet var sat af til en ekskursion til den folkekirkelige organisation til oplysning om nyreligiøsitet ved navn IKON. Vi havde truffet aftale om at besøge stedet og få Københavns stiftspræst for nyreligiøsitet, Niels Underbjerg, til at fortælle os om satanisme. Alle elever har naturligvis hørt om satanisme. Få har reflekteret over,

hvad det er. Og færre at satanisme er religiøsitet. Præsten gav os en fin gennemgang af den virkelighedsopfattelse, der ligger til grund for en satanistisk tro, men i lærergruppen var det vores indtryk, at eleverne ikke tog særligt imod. En årsag hertil kan være, at der var for stor afstand mellem forventning - at møde en satanist med hele udstyret - og det de fik.

Bibelske grundtekster

Med det grundige forarbejde der allerede var gjort, ville eleverne på et forholdsvis sent tidspunkt i forløbet have gode muligheder for at læse teksterne om skabelsen og syndefaldet (1Mos 1,1 - 2,4 og 1Mos 3,1 - 24). Disse tekster blev endelig afsluttet med tekster om det kristne håb (Rom 8,18

C. Andersens eventyr Snedronningen som tekst. Dansk læreren repeterede indledningsvis, hvad klassen havde lært om eventyret som genre. Eventyret blev gennemgået i løbet af tre dage, således at eleverne hjemme læste den tekst, der blev gennemgået dagen efter.

Det er morsomt i elevernes evaluering at iagttage, at de blev klar over, at læsningen af eventyret blev anderledes, når præsten var med. De teologiske lag i Snedronningen blev naturligvis fremhævet, da eventyret blev læst i denne specielle kontekst. At der skulle ligge så megen kristen tydning i eventyret, var tillige en overraskelse for de deltagende lærere. Adskillige elever nævnte eventyret, som det mest udbytterige ved hele forløbet.

Toregimentelæren

I luthersk teologi spiller toregimentelæren en stor rolle, når der skal tales om Guds måde at styre verden på. Det lyder kort således, at Gud har givet to forskellige mandater, hvorved han vil have verden styret. Den verdslige øvrighed har fået til opgave at styre ved hjælp af magt. I kirken derimod styrer Guds magtløst gennem evangeliets forkyndelse til hjerterne. For at tilgodese samfundsfagene tog vi derfor denne side af det gode/onde-problematikken med. Samfundslæreren gjorde et imponerende arbejde for først selv at sætte sig ind i stoffet og siden gennemgå det med eleverne.

Emnet kunne have vakt nogen opstandelse, dersom vi havde haft tid til at fordybe os i selve den problematik, at Gud arbejder på flere fronter. Tiden var

– 23; Es 9,1 – 6; Es 11,1 – 9; Åb 21,1 – 8).

Vi ville dog ikke nøjes med at læse disse bibelske grundtekster, men også udvide temaets problemkompleks på det vertikale plan med spørgsmålet om, hvorvidt Gud overhovedet er sin opgave voksen som Gud. Derfor valgte vi, at introducere eleverne til det såkaldte teodicé-problem. Epikur har, allerede længe før Jesus blev født, formuleret det klassiske spørgsmål i en række sætninger, som eleverne fik udleveret. Vi gik således fra problematikken omkring det onde/gode blandt mennesker til det teologiske om, hvorfor den Gode tilsyneladende står magtesløs over den/det Onde i vores verden. At gå så langt med eleverne er kun muligt i et forløb af en varighed som vores eller et lidt længere.

Da jeg havde haft klassen til konfirmationsundervisning, var vi på forhånd kendt med hinanden. Dette forhold betød, at der var en umiddelbarhed i elevernes tilgang til kristendommens legemliggjorte repræsentant. Faktisk indebar det, at da vi slap avisartiklerne og samtalerne om det konkrete onde/gode samt eventyret og bevægede os over i det kristne rum, var elevernes behov for at fyre løs med deres spørgsmål om tro og religiøsitet så intensivt, at det var umuligt at fordybe os i en samtale om teksterne!

Dette skal ikke beklages. Men det er for mig at se en væsentlig overvejelse at gøre sig, dersom man indleder et skole/kirke samarbejde. Der er så kraftigt et religiøst vidensunderskud og –begær hos unge, at et undervisnings-forløb skal have tilpas rum eller fleksibili-

tet til at afvige fra planlægningen.

For os blev det helt tydeligt, da vi præsenterede to prædikener af Poul Hoffmann med titlen „Det onde gode“ og „Det gode onde“. Eleverne kunne ikke rumme nye indfaldsvinkler til vores tema. Dertil kom en fejl-vurdering fra min side mht. teksternes sværhedsgrad.

Unge mennesker i dag er generelt meget optaget af det onde. Det har sin særlige tiltrækningskraft. Det er spændende frem for det gode, der har noget kedeligt over sig. Af den grund var det væsentligt for os,

at få dobbeltheden med i projektet. Af elevernes reaktion kan vi se, at den refleksionsproces og værdidebat, vi ønskede sat i gang hos eleverne, fik et skub.

Ønsker den udholdende læser supplerende information om projektet, henviser jeg til allerede omtalte bog. Og så er der bare at ønske pøj pøj til den, der måtte ønske at tage fat på et tilsvarende undervisningsforløb.

^[1]*Den kristne tydning. En del af kristendomsundervisningen -10 billeder fra virkeligheden.* Redaktion ved Niels Andersson. Religionspædagogisk Forlag 1999.

Middelalderligt træsnit, Livstræs-krucifiks.

UNGDOMSBYENS

*Af Niels Andersson,
projektleder*

Der er efterhånden mange aktører inden for områder som kirkelig undervisning, samarbejde mellem kirke og skole, skoletjenester, faglige tilbud fra amtscentraler, religionspædagogiske centre og som rosinen i pølseenden Folkekirkens Pædagogiske Institut. Man kan sagtens blive forvirret, hvis man blot søger lidt inspiration til det daglige, og materialer og kontakter ud over lokalområdet er det som oftest ikke nemt at få fat på.

Ungdomsbyens Kirkeprojekt har derfor med stor fornøjelse modtaget denne indbydelse til at præsentere sig, og forhåbentlig får andre initiativer en lignende chance i de kommende numre. På længere sigt ville det

være udmærket, om "nogen", f.eks. FPI, løbende samlede de mange erfaringer og især systematiserede dem og sørgede for en bred og opdateret formidling. Der udføres mange steder fint arbejde i den kirkelige undervisning og i kontakten mellem skole og kirke, som lige så godt kunne være afsæt og inspiration for andre i stedet for at forblive en lokal hemmelighed.

Nogle af aktørerne kan i kraft af deres bemanding, erfaringsbaggrund og ressourcer arbejde på et mere udbygget niveau end de fleste andre. Her er det vigtigt at fremhæve, hvad der er specielt for netop denne aktør og videre for det enkelte delprojekt, så de, der søger oplysninger eller bistand, kan blive sporet i den rigtige retning.

I det følgende vil vi beskrive Ungdomsbyens Kirkeprojekt og understrege, hvad vi især kan tilbyde dem, der vil gøre brug af vore erfaringer og eventuelle støtte i nyt arbejde.

Lidt historie

Ungdomsbyen, som ligger i den københavnske

forstad Rødovre, består af mange større og mindre kursusbygninger. Her deltager årligt omkring 20.000 skoleelever fra 8. – 10. Klasse i hele HT-området i kurser, hvor de undervises af erhvervsuddannede instruktører og organisationsfolk fra mange forskellige erhvervs- og interesseområder. Det strækker sig fra Finansrådets økonomiske kurser over vedvarende energi til menneskerettigheder – og meget andet. Ring til 44 91 46 46, hvis du vil vide mere om stedet, besøgsmuligheder og kursustilbud.

En af bygningerne er en smuk rundkirke, som er tegnet af Holger Jensen – kendt fra utallige kirkebyggerier ud over hele landet. De indre vægge fremviser noget enestående: En billedbibel i klare stregtegninger med højdepunkter fra Gamle og Ny Testamente. Billederne, som er malet af Edvard Jensen, taler direkte til den besøgende og er en pædagogisk udfordring af format.

I Ungdomsbyens første årti var det svært at få etableret et undervisningstilbud i kirken –

blandt andet manglede noget så banalt som penge – men først i 80'erne fik fagkonsulent Henrik Tauber og Ungdomsbyens leder Niels Andersson startet et projekt med udgangspunkt i folkekirkens sociale arbejde. Få år senere nedsatte undervisnings- og kirkeministeriet i fællesskab et udvalg, som skulle styre kirkeprojektet, og hen ad vejen kom der også penge til huse.

Der har gennem årene været løbende udskiftninger i udvalget, men mange markante personligheder har deltaget i arbejdet med engagement og friske idéer. Fra kirkeside kan nævnes Bjarne Lenau Henriksen, Ane Hjerrild, Liselotte Rebel, Johannes Johansen, Erik Norman Svendsen, Frederik Hjerrild, Peter Fischer-Møller, Mogens Miland, Marianne Bach, Nina Tange, Claus Bjerregård og flere andre. Fra skoleside har en række dygtige pædagoger deltaget, og her er der især grund til at fremhæve tidligere fagkonsulent Peter Green Sørensens afgørende indsats gennem mange år. Hele vejen igennem har Niels Andersson ko-

KIRKEPROJEKT

ordineret arbejdet og holdt sammen på trådene. Det nuværende udvalg præsenteres sidst i artiklen.

Det særlige

Ungdomsbyen er en del af Statens Pædagogiske Forsøgscenter. Det betyder, at Ungdomsbyens Kirkeprojekt hører hjemme i et pædagogisk

udviklingsmiljø. Forsøgsskolens lærere arbejder også som konsulenter i Ungdomsbyen, så erfaringer fra udviklingsarbejdet, den generelle pædagogiske debat, erhvervslivets viden og idéer om uddannelse og mange internationale kontakter skaber en stor videnspulje, som de en-

kelte projekter kan trække på.

Det andet særpræg ved Kirkeprojektet er det omtalte stærke kirkeudvalg. Det er virkelig et udvalg, som man ikke bare "sidder" i. Deltagerne har stor viden og bidrager meget aktivt til udviklingsarbejdet – i det store og hele uden at få en øre for det. Udval-

gets sammensætning af lærere, kirkelige medarbejdere og præster betyder, at både kirkens religionspædagogik og skolens kristendomsundervisning er repræsenteret i problematiseringen og debatten. Derfor har de fleste projekter relevans for begge områder, og studiedagene, som der indbydes til

Foto Nana Reimers

hver år om et aktuelt emne i krydsfeltet mellem skole og kirke, har en nogenlunde ligelig deltagelse af lærere og præster.

Det tredje forhold, som bør fremhæves, er den nøje planlagte udviklingsstrategi for det enkelte delprojekt. Lærerkurser, udvikling af undervisningsforløb, observation og evaluering, opsamling og formidling ligger klar i et tidsforløb som en meget velkommen ramme for deltagerne. Det vil føre for vidt at gå i detaljer her, men udviklingsstrategien kan bedst illustreres ved at henvise til rapporten om et af de

sidste delprojekter, "Den kristne tydning", der er udkommet som bog på Religionspædagogisk Forlag i 1999. Her er arbejdsmåden nøje gennemgået og begrundet, og en dokumentation foreligger i form af 10 v e l b e s k r e v n e undervisningsforløb, hvor præster og lærere har samarbejdet i daglig praksis. Artiklen "Det gode og det onde" i dette nummer af bladet stammer herfra.

Hvad laver vi så?

Fra starten i 80'erne satte kirkeudvalget nogle grænser op for arbejdsfeltet. De mange års erfaringer og udvalgets faglige styrke betyder, at

disse grænser nu er i opbrud, men det er nok meget godt at holde lidt fast i udgangspunktet til en indledning.

For det første ville vi gerne holde os til den del af kristendomsfaget, som drejer sig om kristendommen – det forekom os, at mange lærere havde sværere ved at undervise i kristendom end i fremmede religioner og livsanskuelser. Meget pragmatisk måtte vi også sige, at i kraft af udvalgets sammensætning var det især kristendommen, som vi havde forstand på. Til gengæld ville vi arbejde med kristendomsfaget i en bred faglig sammenhæng og allerhelst som projektperioder.

For det andet var den bærende idé samarbejdet mellem skole og kirke, mellem lærer og præst – direkte! Alle undervisningsforløb gennem de mange år har

været resultatet af en fælles planlægning mellem lærer og præst; de har gennemført projekterne i fællesskab og har arbejdet i hinandens "rum". Vi har kunnet se, hvorledes myter er blevet nedbrudt og hvordan man har lært af hinanden. Det bedste er, at de to parter bagefter som oftest har fortsat samarbejdet. Den fælles arbejdssituation har også bidraget til at afklare forskellen mellem kirkens og skolens kristendomsundervisning. I 80'erne var samarbejdet mellem skole og kirke et mål for Ungdomsbyens Kirkeprojekt, men i dag betragter vi præst og lærer som et team, der i fællesskab kan arbejde hen mod nye mål og projekter, der med de nødvendige tilpasninger kan bruges både i skole og kirke.

Skole-kirkesamarbejde er et bredt favnende begreb. Det strækker sig

Alle undervisningsforløb gennem de mange år har været resultatet af en fælles planlægning mellem lærer og præst

lige fra udarbejdelse af et katalog med besøgs- og foredragstilbud, aftaler om faste skolebesøg i kirken omkring højtidene og lignende over nye teknologiske muligheder som kirkens hjemmeside og databaser til et arbejdsfællesskab om undervisning med brug af hinandens faglige kompetencer – et kontinuum med mange værdifulde muligheder. Ungdomsbyens Kirkeprojekt befinder sig i den ende, der handler om lærerens og præstens direkte samarbejde ned i detaljen i den pædagogiske situation.

De aktuelle projekter

Beskrivelserne af kirkeprojektets arbejde fra 80'erne og begyndelsen af 90'erne refererer til en skolelov og en samfundssituation, som ikke svarer til dagens Danmark, så dem vil vi lade ligge til fordel for det, som kan bruges i dag.

"Salmeprojektet"

1994-95 samarbejdede Ungdomsbyens Kirke-

projekt og Folkekirkens Skoletjeneste i København og Frederiksberg om en udbygning af den store succes, som skoletjenesten havde med at lade børn synge salmer i de københavnske kirker.

Et lærerkursus om salmegenren indledte forløbet, og bagefter arbejdede en række klasser med genren og skrev deres egne religiøse hymner / salmer. Tre salmedigtere: Hans Anker Jørgensen, Lisbeth Smedegård og Lars Busk Sørensen var instruktører og indgik senere i forløbet i en dialog med eleverne om deres produkter. Det hele afsluttedes med en festlig gudstjeneste i Husum Kirke, hvor hver klasse havde udvalgt to elevproducerede salmer / hymner til fællessang. Komponisten Bodil Heister havde lavet seks friske melodier, som eleverne kunne skrive deres tekster til.

En rapport om forløbet kan rekvireres på 44 91 46 46 eller findes på Skoletjenestens hjemmeside

Vi har kunnet se, hvorledes myter er blevet nedbrudt og hvordan man har lært af hinanden

www.folkekirken.dk/org/skoletjeneste

"Den kristne tydning"

Rapporten om dette projekt er som omtalt udkommet på Religionspædagogisk Forlag i 1999.

Baggrunden er flere års arbejde med de centrale begreber inden for kristendomsfaget (etik, livsværdier, den religiøse dimension), som førte frem til det afsluttende forløb med ti klasser og de tilhørende lærere og præster.

Vi havde lagt mærke til, at det var meget svært at få fremlagt og diskuteret det specielle kristne aspekt under arbejdet med projekter, hvor kristendomsfaget indgik i en bredere sammenhæng. Det gik godt nok

med etik, almene humanistiske overvejelser, politiske argumenter – men lige præcis den kristne tolkning? Denne problematik var derfor fokus for hele arbejdet.

Læs rapporten. Den er fuld af gode idéer til undervisningen og overvejelser om faget. Nok er der tale om skoleklasser, men meget kan også bruges i en kirkelig sammenhæng.

"Den store fortælling"

Kalkmalerierne i Ungdomsbyens Kirke har været inspirationen til dette kursus. Det er et længere forløb med indledende lærerkursus, forberedelse i klassen, kursusdag i Ungdomsbyens Kirke og færdiggørelse af arbejdet de føl-

Foto Nana Reimers

gende dage hjemme i skolen.

Kursusdagen finder primært sted i kirkerummet, hvor kalkmalerierne i en enkel streg skildrer bibelens fortællinger. Eleverne har hjemmefra arbejdet med tekster og billeder om fristelsesmotivet for at få en fornemmelse af, hvordan forfattere, fotografer og reklamebranchen har behandlet motivet. Materialet er udleveret på lærerkurset, hvor deltagerne har afprøvet dele af forløbet og diskuteret de pædagogiske

muligheder. Desuden har eleverne arbejdet med nogle overskrifter og fundet eksempler på magt / afmagt, accept / afvisning, glæde / sorg, tro / mistro og at stå eller falde for fristelse. Under disse overskrifter går eleverne på opdagelse i kirkerummet for at finde ud af, hvorledes figurerne på kalkmalerierne kan give nogle synsvinkler på overskrifterne. Eleverne stiller undrende og opklarende spørgsmål til billederne, og instruktørerne, som er præster, vil i denne

researchfase svare på billedernes vegne. På baggrund af researchen skal grupperne skrive tekster og illustrere dem. Skitserne fremlægges som afslutning på dagen. Tilbage på skolen færdiggøres tekster og illustrationer, som sendes til Ungdomsbyen. Alle deltagende klasser modtager senere det indsendte materiale og kan således se, hvordan man kan få noget forskelligt ud af de samme oplæg.

Kurset har fungeret godt, og der er en del interesse for at få det "eksporteret" til andre steder i landet. Udgangspunktet vil være noget anderledes, idet en lokal kirke med inventar og udsmykning skal være baggrund for projektet. Lokale præster uddannes som instruktører. Ud over Ungdomsbyen tilbydes kurset foreløbig i Århus-regionen, men der arbej-

des lige i øjeblikket på at komme i gang flere andre steder.

Der er også aftale på vej om samarbejde med Folkekirkens Skoletjeneste i København om at udarbejde en Web-version af kurset.

"Livssprog"

Som en logisk konsekvens af forankringen i både skole og kirke har Ungdomsbyens Kirkeprojekt tegnet en samarbejdsaftale med FPI i Løgumkloster og indgår i netværket af religionspædagogiske konsulenter og stiftspræster med deltagelse i de årlige møder. En udløber af dette samarbejde er en fælles interesse for den tyske religionspædagog Ingo Baldermann og hans arbejds metode over for børn.

Det bedste er, at de to parter bagefter som oftest har fortsat samarbejdet

Med afsæt i Baldermanns arbejdsform vil vi gå ind i et projekt om udvikling af det religiøse sprog. I efteråret -99 blev der afholdt en studiedag i Ungdomsbyen for interesserede lærere og præster og senere et stort og velbesøgt religionspædagogisk seminar i Løgumkloster med deltagelse af bl. a. Baldermann selv.

Det har ikke været let at omforme idéerne til en dansk praksis, men vi vil tage det op som en væsentlig opgave i skoleåret 2000/2001. Der er afgjort basis for et spændende dansk / kristendomsprojekt med henblik på at udvikle et sprog hos eleverne til en dybere diskussion af re-

ligion og eksistens. Desuden må projektet være af interesse for en målgruppe som sogne-medhjælperne.

Således er vi med kirkeprojektet kommet frem til lige nu og et lille stykke ind i fremtiden. Andre lovende idéer flyver rundt over bordet på udvalgets møder, men lad dem nu lige lande, før de får lov at give lyd fra sig.

Hvordan kan du bruge Ungdomsbyens Kirkeprojekt?

De ovennævnte fire projekter går vi gerne ind i et samarbejde om. De pædagogiske erfaringer står til rådighed for alle, men de praktiske erfarin-

ger fortæller, at det er godt at snakke om tingene og at bruge Ungdomsbyens konsulenter og kirkeudvalgets medlemmer i forbindelse med planlægning og kurser.

Kirkeprojektet rummer også en stor generel viden om pædagogisk udviklingsarbejde. Det kunne være tidsbesparende og måske kvalitetsfremmende at benytte sig heraf i et mere lokalt projekt. En af svaghederne ved mange gode idéer er en manglende evaluering og en ikke helt tilfredsstillende formidling af forløbet, og på disse områder har Forsøgscentret nok en styrkeside.

Vær også opmærksom på Kirkeprojektets Studiedage. De har ofte været afsæt for pædagogisk udviklingsarbejde, og deltagerne har igennem årene udtrykt stor tilfredshed med kvaliteten af foredragsholdere og indlæg.

Kirkeprojektets medarbejdere timelønnes efter statens regler og skal have transportudgifter dækket, men det kan blive billigere, hvis et samarbejde skønnes at kunne blive en del af Ungdomsbyens udviklingsarbejde. Kontakt Ungdomsbyen, som vil henvise til kirkeudvalget, eller snak med et af medlemmerne.

Ungdomsbyens Kirkeudvalg, medlemsliste.

Navn	Repræsenterer
Niels Andersson Helle Marie Danielsen Anne Fuglsang-Damgård	pædagogisk konsulent, Ungdomsbyen, <i>sekretær</i> sognemedhjælper, Måløv Kirke. sognepræst, Islev Sogn. <i>Repræsentant for den lokale kirke</i>
Carsten Bo Mortensen Torben Ulrik Nissen	lærer pædagogisk konsulent, Statens Pædagogiske Forsøgscenter
Bodil Olesen	sognepræst, Hornbæk Kirke, <i>formand</i> <i>Repræsentant for Helsingør Stift</i>
Jørgen Egedal Poulsen John Rydahl Nina Tange Hanne Toftager	cand.psyk. fhv. rektor for Forsøgscentret lærer, Folkekirkens Skoletjeneste i Kbh. og Frb. Lektor v. DPU og præst i Sorø cand.theol. religionspædagogisk konsulent, Roskilde Stift <i>Repræsentant for Roskilde Stift</i>
Anne Birgitte Zoega	cand.theol, forlagsredaktør, Religionspædagogisk Forlag <i>Repræsentant for Københavns Stift</i>

I skal have det sind over for hinanden, som var i Kristus Jesus

ETIK I KIRKEN UNDERVISNING

Af sognepræst Kaj Mogensen

Etik i kirkens undervisning indgår på tre måder:

1 Som undervisningsindhold. Etik er her en række etiske temaer samt overvejelser om etikens rolle i den kristne tro i det hele taget.

2 Etik som en dimension i sammenhæng med temaer i troslæren. F.eks.: Hvad betyder troen på, at vi er skabt i Guds billede for vor måde at være til på? Kan der udledes en etik af troen på forsoningen?

3 Det etiske er knyttet til den måde, vi er sammen på i den kirkelige undervisning. Det etiske præger samværsformen og livsytringerne i den kristne menighed og dens forhold til "verden".

Disse tre måder hører sammen og kan ikke altid klart afgrænses fra hinanden. Der er snarere tale om forskellige betoning. Den tredje måde er uden tvivl den vigtigste, fordi her forenes teori og praksis. Det vil sige, at f.eks. indsamling til Kirkens Korshær, samvær i sognet etc. også er en del af kirkens undervisning, når vi opfatter undervisning som alt, hvad der giver indsigt i og glæde over det kristne evangelium.

Der er en nøje sammenhæng mellem etikken i kirkens undervisning og den måde, hvorpå man teologisk begynder forholdet mellem kristentro og etik. Al undervisning må begynde med overvejelser om *sagen*. Undervisning er aldrig blot et spørgsmål om formidlingsmåder, men et spørgsmål om indhold i forhold til formidling. Det er væsentligt, at undervisning ikke blot kommer til at dreje sig om teknikker og materialer. Der gives intet ordentligt "hvordan" uafhængigt af "hvad" og "hvorfor". Det er derfor nødvendigt med nogle få antydninger her om forholdet mellem etik og evangelium.

Det er vigtigt, at man skelner mellem lov(e), formaninger og etiske råd. Loven har en selvstændig plads i frelseshistorien. Den er udtryk for Guds vilje. Der fordres lovoverholdelse af folket. Loven er på den måde en del af pagten. Loven består af en række bud, som allerede i Det gamle Testamente nogle steder søges sammenfattet (f.eks. Mika 6,8) til et "grundbud". I Det nye Testamente sammenfattes budet om kærlighed til Gud (5. Mosebog 6,4-9) og budet om kærlighed til næsten (3. Mosebog 19,18) i det dobbelte kærlighedsbud (Markusevangeliet 12,30-31 og par.) Det afgørende er her, at forholdet til Gud og forholdet til medmennesker bindes uløseligt sammen. Spørgsmålet er så, hvilken rolle og betydning loven forstået som Moseloven, har i kristendommen og dermed i kirkens forkyndelse og undervisning. Loven kan opfattes som en rettesnor for det kristne menneskes liv. Den kan opfattes som en beskrivelse af den livsvirkelighed, som det kristne menneske er genfødt til og endelig kan den opfattes som "en opdrager indtil

Kristus" (Galaterbrevet 4,4). Det sidste udsagn kan tydes på forskellig måde. Det kan angive, at loven skulle forkyndes indtil Kristus kom. Men det kan også betyde, at loven fortsat skal forkyndes, så synden afsløres og dømmes, så der banes vej for evangeliet om frelsen ved troen alene.

Hele spørgsmålet er omdiskuteret og vanskeligt, men det er nødvendigt, at overveje det, fordi det har så stor betydning for, hvordan der skal undervises og forkyndes.

Formaninger har altid forkyndelsen af evangeliet som forudsætning. Det betyder, at formaningerne er anvisninger på, hvordan der skal leves når evangeliet skal præge ens liv. Etik er på den måde evangeliets hverdagskonsekvenser. Ud

af evangeliet rejser der sig et krav og angives en retning, f.eks.: "forlad os vor skyld, som vi også forlader vore skyldnere". Tilsagnet om kærlighed fører til krav om kærlighed. Etik er vel ikke en del af evangeliet som er budskabet om Guds ubetingede kærlighed til syndere og som indebærer tilsagnet om syndernes forladelse og løftet om evigt liv, men der er én nøje sammenhæng mellem, hvad vi modtager og hvad vi skal give. Evangeliet anviser en etisk grundretning. Formaningerne, så forskellige de er, går alle ud på det samme: At fortælle os, hvordan evangeliets gave kan bruges. Der er i det ny Testamente, især i brevlitteraturen, en lang række formaninger. De skal

Formaninger har altid forkyndelsen af evangeliet som forudsætning

overvejes nøje, men de må ikke forveksles med loven.

Der er en glidende overgang mellem formaninger og etiske råd. Formaningerne udspringer af konkrete spørgsmål og situationer i menighederne. De begrundes kristologisk- udtalt eller underforstået (det vil sige, at de indsættes i sammenhæng med kristusforkyndelse hvorved de får en forpligtende karakter, i hvert fald en forpligtelse til overvejelser). De etiske råd er mere situations betingede. De er også overvejelser værd, fordi de står i Bibelen, men overvejelserne kan føre til, at rådene ikke bør følges, fordi situationen nu er en anden (som eksempler på sådanne råd kan anføres Paulus' anvisninger om forholdet til Øvrigheden i Romerbrevet 13,1-7).

Ernst Barlach: Kristus underviser (1931).

Udgangspunktet for etikken er altid evangeliet. Kristus rækker os det nye liv, som vi er sat til at leve ud i kærlighed.

Der er med dette argumenteret for etikken tilstedeværelse i kirkens forkyndelse og undervisning. Der er således lagt en vis afstand til den opfattelse, at evangeliet sætter os fri til gode gerninger, der aldrig kan fastlægges uden for situationen, således at der ikke gives en "bestemt" kristen etik. Det er ikke muligt, at opfatte hverken love, formaninger eller etiske råd, som køreplaner eller brugsanvisninger, så det kristne liv kan beskrives i detaljer og således, at der er et bud til enhver tænkelig situation. Der er ikke tale om en bevidstløs overtagelse af lovbud, der sætter de personlige og situations betingede overvejelser ude af kraft. Men der er angivet en grundretning. Evange-

lium uden etik er et budskab uden konsekvenser. Evangeliet mister således forbindelsen til hverdagslivet og bliver et uforpligtende budskab i den tomme luft. Et menneskeliv, som der ikke stilles fordringer til af Gud, er ikke det frie og ansvarlige menneskeliv, som evangeliet frigør til. Omvendt er etik uden evangelium bedreven, formalisme, lovtrældom og farisæisme, hvis etikken søges begrundet religiøst. Hvis der er tale om en ren human etik, der ikke fundes i et evangelium, bliver der tale om moralisme.

Jeg er ganske klar over, at ovenstående overvejelser er ganske utilstrækkelige, som grundlag for en bestemmelse

af, hvorledes etikken kan komme ind i kirkens undervisning. Der er mange spørgsmål at overveje og der er mange forskellige synspunkter, når det gælder forholdet mellem evangelium og etik. For mig er det vigtigste at argumentere for, at etikken må have en central plads i kirkens undervisning, som en udfoldelse af evangeliets hverdagskonsekvenser og, at der må styres fri af moralisme og lovtrældom. Det kan undgås, hvis der altid forud for etikken – i hvert fald principielt, ikke nødvendigvis metodisk – går et evangelium.

Jeg skal her anføre fire eksempler på forholdet mellem evangelium og etik:

1. Forholdet mellem Filipperbrevets kristushymne og dens kontekst (den sammenhæng den er anbragt i). I Fil.2,6 formaner Paulus: "I skal have det sind over for hinanden, som var i Kristus Jesus". Denne formaning er så anledning til hymnen, hvori Kristus bekendes, som ham, der ydmygede sig og blev lydig til døden på et kors. Det vil sige, at Jesu ydmyge, selvhengivende kærlighed bliver begrundelsen og retningssgivende for, hvordan de kristnes indbyrdes forhold skal være.
2. Paulus begrundet formaning om indbyrdes kærlighed i 1. Korintherbrev ud fra nadveren (1. Kor. 11, 17- 34). I nadveren giver Kristus sit legeme hen for menigheden. Denne selvhengivende kærlighed må betyde, at menigheden er et kærlighedsfællesskab. Derfor er det selvmodsigende, at deltage i nadveren og samtidig udvise en ukærlig adfærd i forhold til medkristne.
3. I fortællingen om Zebedæussønnernes ønske om de bedste pladser i Guds rige og de Øvrige disciples reaktion på dette anføres, at Menneskesønnens selvhengivelse angiver en retning for hvordan forholdet mellem disciplene skal være (Markusevangeliet 10,35 – 45) og Matthæusevangeliet 20,20 – 28).
4. Forholdet mellem Guds kærlighed og menneskers indbyrdes kærlighed er udfoldet flere steder i Det nye Testamente, men tydeligst i 1. Johannesbrev 4,7 - 21. Gud er kærlighed. Vi elsker, fordi han elsker os først. Tydeligere kan sammenhængen mellem evangelium og etik næppe udtrykkes.

Undervisningsmæssige konsekvenser af disse overvejelser kan så være:

1. Sammenhængen mellem evangelium og etik er en dimension ved de fleste temaer i de kirkelige undervisning.

2. Etik skal ikke først og fremmest behandles som en række afgrænsede temaer. Jeg bryder mig ikke om den meget almindelige måde at gennemgå de ti bud på, hvor man tager dem i rækkefølge. Det kan give

loven (Moseloven) en forkert betoning i undervisningen.

3. Det dobbelte kærlighedsbud må stå centralt i kirkens undervisning.

4. Det afgørende er, at vi i undervisningen hele tiden besinder os på sammenhængen mellem tilsagn og fordring. Vi skal frigøres til kærlighedens opfindsomhed. Vi skal bruge fantasien. Grundlaget er givet, retningen er vist.

5. Det gælder om at friholde undervisningen for lovtrældom, moralisme bedrevinden og løftede pegefingre. Samtidig må overvejelse om etiske spørgsmål gerne være konkret og anskuelig.

6. Praksisdimensionen må nøje overvejes. Det er et problem hvis etikken først og fremmest er et (teoretisk) problem.

Der er i undervisningen tre sammenhørende udgangspunkter for beskæftigelse med etik:

*Rembrandt: Den fortabte søns hjemkomst (1652).
Guds ubetingede tilgivelse af syndere er kraften til
og retningen for kristen etik.*

1 Etikken kan begrundes ud fra skabelsestroen. Undervisningen i etik knyttes her til beskæftigelsen med skabelsestanken. Tankegangen er her, at skabelsen står for orden og sammenhæng. Syndefaldet bragte uorden og opløsning. Kampen mod opløsningen fra menneskets side består i at virke for liv og fred.

Etiske udsagn eller udsagn med etiske konsekvenser, der kan udledes af skabelsestroen er så:

1. Skaberværket er grundlæggende godt og værd at kæmpe for at opretholde.

2. Mennesket har en særstilling i forhold til Gud og i forhold til det øvrige skaberværk (Salme 8). Forvaltertanken.

3. Da Gud skabte ved at tale og da mennesket er skabt i Guds billede indebærer skabelsestroen, at vi skal bruge sproget ret: til at skabe liv og glæde

4. Hviledagens betydning.

5. Forholdet mellem kvinde og mand
Sammenfattende bliver det så, at vi skal ære og lovprise skaberen og værne om skaberværket. Troen på, at vi er skabt i Guds billede, men ikke er Gud,

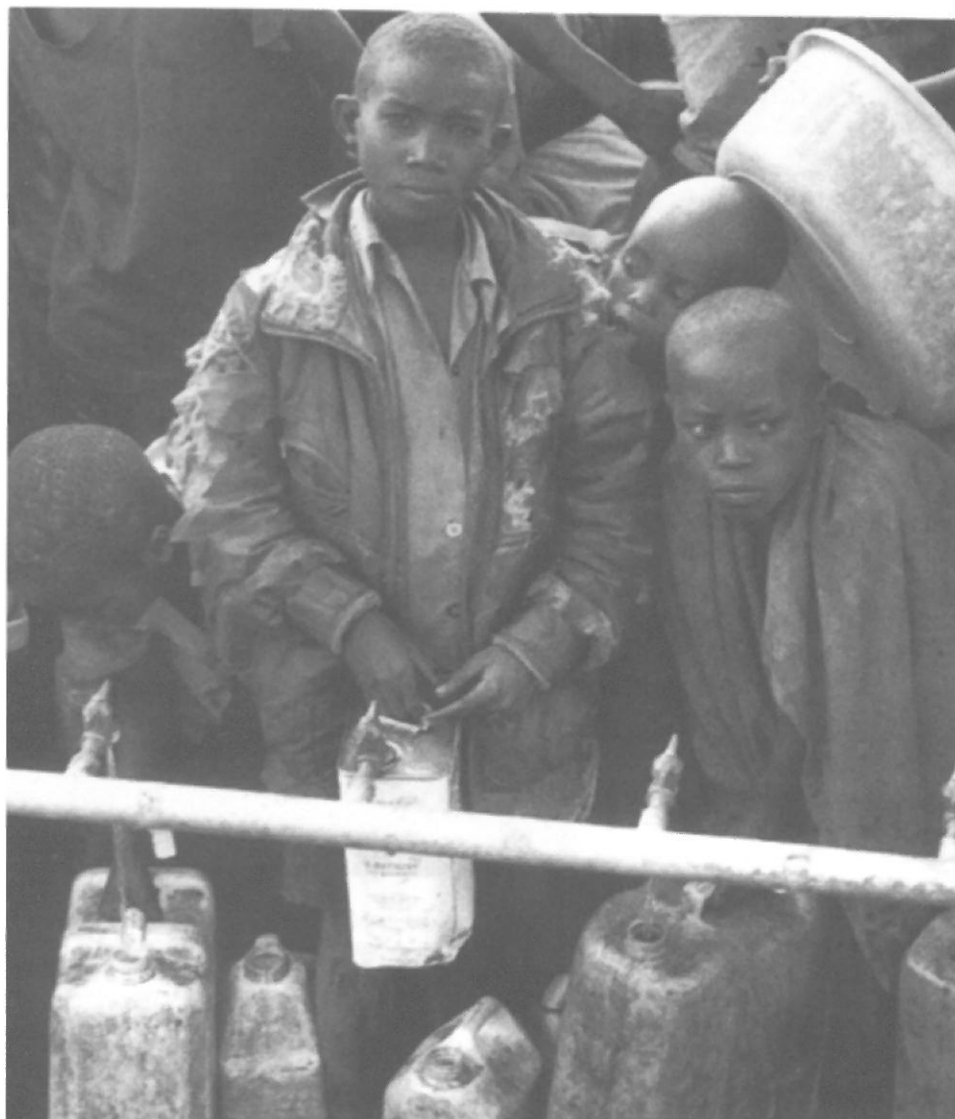
er når det kommer til stykket, nok den erkendelse, der har de væsentligste konsekvenser.

2 Etikken kan begrundes ud fra Jesu forkyndelse af Guds rige. Guds rige er kærlighedens rige.

Det er virkeliggørelsen af ret, fred, glæde og sandhed. Johannes Døbers spørgsmål til Jesus og Jesu svar på spørgsmålet (Matthäusevangeliet 11,1-6) angiver også indholdet af, hvad det kristne menneske er sat til at virke for. Saligprisninger i bjergprædikenen (Matthäusevangeliet 6,3-10) angiver også retning og indhold for en kristen etik.

W. Habdank. „Den barmhjertige samaritaner“.

I det dobbelte kærlighedsbud bindes forhold til Gud og forholdet til mennesket uløseligt sammen: „Alt hvad I har gjort mod en af disse mine mindste brødre, det har I gjort mod mig“ (Mt. 25,41).

3 Forkyndelsen af Jesus. Jesu korsfæstelse, der er udtryk for Guds selvhengivende kærlighed i angiver en etisk retning. Vi hverken kan eller skal frelse verden. Vor frelse er alene grundet i Jesu offer. Men Jesu kors er både kraften til og angiver en retning for det indbyrdes liv i den kristne menighed og menighedens forhold til "verden".

I den praktiske undervisning i kristen etik er der to retninger. Man kan komme med de menneskelige livsspørgsmål og etiske problemer og sætte dem i relation til bibelske sammenhænge. Det er vigtigt, at man i

undervisningen formulerer disse spørgsmål ærligt og konkret. De bibelske udsagn skal ikke opfattes som problem-løsninger eller som dele af en facitliste. De bibelske udsagn er snarere at forstå som lys, der kastes ind over den menneskelige eksistens og som får os til at sætte vort liv ind i evangeliets sammenhæng.

Den anden retning er fra de bibelske tekster til vort menneskeliv. Her udspørger vi de bibelske tekster med henblik på at finde omfattende sammenhænge møde udfordringer og blive bekræftet i etikens grundlag og hovedretning.

Uanset hvilken retning man vælger (og de er ikke modsætninger og betinger gensidigt hinanden), må fortællinger have en central placering, hvad enten det er bibelske fortællinger, litterære fortællinger eller vore egne livshistorier. Fortællingerne hindrer legalisme, fordi de er inspirerende identifikationsmulighed og ikke formanende, anvisninger. Den kirkelige undervisnings største problem er abstraktionen og klichéen. Det gælder også, når det drejer sig om etik. Gode fortællinger, der mødes med et åbent sind, er en af de muligheder, hvorved abstrak-

tion og kliché i det mindste kan modarbejdes.

Der er i ovenstående er en masse "løse ender" og spørgsmål, der kun er behandlet antydningvist, men jeg håber alligevel, at det i det mindste kan sætte nogle overvejelser i gang. Jeg vil gerne slutte med nogle eksempler på undervisningsforløb, der kan udarbejdes til forskellige sammenhæng (aldersgrupper etc.):

1. H. C. Andersens eventyr "Tommelise" egner sig godt til et undervisningsforløb i forholdet mellem, hvad der er et vore vilkår og muligheder for valg. Vi bliver her på det humane plan, men der er forbindelseslinier til Jesu forkynde (f.eks. i Tommelises forhold til svalen, som hun kysser til live).

2. H. C. Andersens fortælling "Svinedrengen" (at være til i forhold til det oprindelige - forholdet mellem rosen/nattergalen - skralden/gryden. Hvad vælger vi ?

3. H. C. Andersens fortælling "Hun duede ikke". Det er en fortælling om menneskesyn og om forholdet mellem Guds dom og menneskets fordømmelse.

4. Ud fra hvert eneste led i trosbekendelse rejser der sig inspiration til etikundervisning. Det kunne være spændende (i kirkens voksenundervisning) at undersøge de etiske konsekvenser af hvert eneste led i trosbekendelsen. Jeg mener, at det kan lade sig gøre. F.eks. "Opfaret til himmels". Hvad betyder det for vort liv her på jorden, at Menneskesønnen er i himmelen?

Etikken er en væsentlig del af kirkens undervisning - også i dens nære sammenhæng med kirkens diakoni. Etikken er både rettet mod Gud og mod mennesket.

Vor måde at være til på inspireret af evangeliet er også en måde hvorpå vi lovpriser Gud. Dermed er etikken også nøje knyttet til gudstjenesten. Etikken i kirkens undervisning er således en måde at takke Gud på ved at vise, at vi værdsætter evangeliets gave. I etikken bestræber vi os på, at blive hvad vi er gjort til, give hvad vi har fået. Etikdens drivkraft er glæde. Derfor er det kirkens undervisnings vigtigste opgave, at fortælle os om den glæde, der er for hele folket og hjælpe os til at takke for den ved at give den videre, så godt vi formår.

Det er ikke muligt, at opfatte hverken love, formaninger eller etiske råd, som køreplaner eller brugsanvisninger, så det kristne liv kan beskrives i detaljer og således, at der er et bud til enhver tænkelig situation

"PÅ EKSPEDITION I BIBELEN"

udgivet af Det Danske Bibelselskab

Lad mig allerførst slå fast, at der her er tale om et kvalitetsprodukt, der på en spændende og indbydende facon præsenterer bibelsk stof. Projektet er stort tænkt og flot udført. Der er virkelig tale om en helt ny pædagogik i forhold til kristendomsundervisning og det har der længe været behov for. Det er godt at se, at computeren nu inddrages på en kvalificeret måde i undervisningen.

Materialet

Materialet består af en præsentationsvideo, tre Cd-rommer, en undervisningshåndbog. Og lad mig starte med programmet: På "ekspedition i Bibelen". Ideen er, at eleven (eleverne) skal udforske 9 forskellige bibelske universer: GT dækkes af 1. Urhistorien (skabelsen), 2. Udvalget (patriarkerne), 3. Udvandringen (Moses), og NT skildres gennem 4. Profetien (kongemagt og Messiasforventning), 5. Kaldet (Jesu forkyndelse), 6. Visdommen (lignelserne), 7. Opstandelsen (lidelsehistorien), 8. Menneskesønnen ((Jesu dåb og selvforståelse) og endelig 9. Budskabet (Paulus).

Missionerne

På hver ekspedition skal eleven udføre en mission, en opgave, der er den drivende motiveringsfaktor. For at løse missionen, skal eleven drage rundt i det meget flotte bibellandskab, og tale med forskellige personer, hvorved eleven får oplysninger, der skal bruges til udførelsen af missionen. Eleven kan på visse ekspeditioner også indsamle genstande.

Spilkulisserne og personer er meget flot udført. De forskellige personer er forsøgt skildret med hver deres karakter, udseende og stemmeføring og det er lykkedes ganske godt.

Fremragende dialog

Dialogen, som jo i sagens natur er vital for forløbet, fremragende. Personerne taler et nutidigt og enkelt dansk og det er lykkedes at få selv forholdsvis komplicerede emner som forklaring af Jesu lignelser gjort forståelige. Samtidig er dialogen mellem spiller og den bibelske figur gjort meget dagligdags, både m.h.t. stemmeføring, mimik og selve vekselvirkningen mellem spørgsmål og svar. Man føler virkelig, at der finder en "normal" dialog sted.

Tale er sølv...

Men omvendt betyder det, at der er meget tale i spillet. Ikke bare meget tale, men rigtig meget tale! For meget. Alt for mange af ekspeditionernes missioner er afhængig af at spilleren taler sig igennem dem. Og man er nødt til at skulle igennem hele dialogen med de forskellige personer, man møder, for at kunne fuldføre sin mission. Det er selvfølgelig et bevidst valg: der er meget stof der skal formidles, og ved at tvinge spilleren igennem lange dialoger, sikres det, at spilleren får fat i pointen. Men det er en langsommelig affære og som spiller trækker man vejret dybt, før man kaster sig ud i samtalen med Farao, Josef og Ruben. Man ved, at det vil tage meget lang tid.

Hjælpemidler

Hvis man ønsker det er det muligt når som helst at kalde den fulde bibeltekst frem på skærmen. Man kan også starte et lysbilledshow, der med tale og dias forklarer forskellige sagsforhold. Der er ligeledes adgang til baggrundsartikler, et atlas og en tidslinie. Det hele er kontekstuel, dvs. at er man i gang med f.eks. patriarkerne så vil lysbilledshowet automatisk vise serien om patriarkerne, når den kaldes frem. Fikst og praktisk.

Og den medfølgende digre undervisningshåndbog er godt skruet sammen, med forklaring til hver ekspedition, mange og detaljerede forslag til brug af materialet og den pædagogisk tilrettelæggelse samt litteraturhenvisning. Der er ingen tvivl om, at den kan inspirere ikke blot til at bruge materialet, men såmænd også i anden sammenhæng.

Endelig er der (naturligvis) mulighed for supplerende materiale via Internettet.

Spillet er en spændende og pædagogisk nytænkning, som jeg hilser meget velkommen og der er ingen tvivl om, at konfirmander og andre vil synes, at det er sjovt. Sproget og dialo-

gen er jeg især imponeret over, men også grafikken er i top. Flot.

Til gengæld kan jeg ikke lade være med at irriteres voldsomt over dialogens omstændelighed og den manglende mulighed for at afslutte en dialog på et vilkårligt tidspunkt. Det er for formynderisk for min smag.

Men det er småting: Der tale om et flot kvalitetsprodukt, der med sin eminente dialog og flotte grafik levendegør det bibelske budskab og de bibelske personer på en helt ny måde. Der er grund til at ønske Bibelselskabet og os andre tillykke med udgivelsen!

CD-Rom: 399 kr.
Undervisningsbog 225 kr.
Video 99.

Poul Abildgaard

P.S. I skrivende stund har „På ekspedition i Bibelen“ endog udkonkurreret „Claw“ hos min 12-årige datter.

UNITAS FORLAG

Materiale til konfirmandforældre

Materialet er et redskab til arbejdet med konfirmandforældrene. Det indeholder oplæg til to temaaftener med konfirmandforældrene om to væsentlige emner - både i forbindelse med selve konfirmationen og den enkeltes livsopfattelse i al almindelighed. Det første oplæg omhandler "Gudstjenesten", mens det andet oplæg har overskriften "Hvad går kristentro ud på?"

Målet med materialet er at give en håndsækning til dialogen med konfirmandforældrene på det tidspunkt af deres liv, hvor der igen er blevet plads til fordybelse og eksistentielle spørgsmål om det halvgåede liv, om døden og om livet.

Konfirmandforældrematerialet indeholder en undervisningsvejledning samt to forældreaviser.

Af Jørgen Gleerup og Lars Nymark

UNITAS FORLAG
Valby Langgade 19
DK - 2500 Valby

TLF +45 3616 6481
FAX +45 3616 0818
GIRO 211 2566

www.unitas.dk
forlag@unitas.dk

Undervisningsvejledning . . .

148,00 kr.

Livsfornyelsens sted

Forældreavis 1 . . .

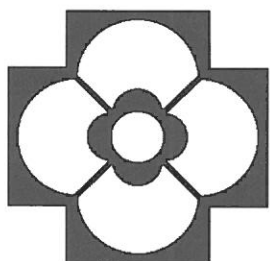
15,00 kr. pr. stk.

Gudstjenesten

Forældreavis 2 . . .

15,00 kr. pr. stk.

Hvad går kristentro ud på?

FOLKEKIRKENS PÆDAGOGISKE INSTITUT

Kirkeallé 2, DK-6240 Løgumkloster
Telefon 74 74 32 13, Telefax 74 74 50 13
E-mail: fpi@km.dk

Indledende konfirmationsforberedelse, fortsætterkursus

ved lektor Finn Rosenberg
26.-30. september 2000
For præster, lærere og kirkelige medarbejdere
Ansøgningsfrist: 25. juli 2000

Studiedag om etik

Aalborg stift
ved rektor Eberhard Harbsmeier i samarbejde med Folkekirkens Skoletjeneste i Aalborg kommune
26. september 2000
For præster, sogne-medhjælpere og lærere

Konfirmationsforberedelse for psykisk udviklingshæmmede

ved lektor Finn Rosenberg
2. - 6. oktober 2000
For præster, sogne-medhjælpere og andre undervisere i kirkelig undervisning samt lærere
Ansøgningsfrist: 2. august 2000

Bibel og pædagogik i en multireligiøs tid

ved lektor Finn Rosenberg
30. oktober - 1. november 2000

For ansatte i frie, kirkelige organisationer og kirkelige medarbejdere i øvrigt

Ansøgningsfrist:
30. august 2000

Efteruddannelse for sognemedhjælpere,

hold III, 1. af 4 kurser
ved lektor Finn Rosenberg
6.-10. november 2000
For sognemedhjælpere
Ansøgningsfrist: 6. september 2000

Religionspædagogisk seminar/konference:

Æstetik og religions-pædagogik
ved rektor Eberhard Harbsmeier

13.-17. november 2000
For præster, lærere og studerende
Ansøgningsfrist:
13. september 2000

Stiftskurser om dåb, nadver og etisk dannelse i konfirmationsforberedelsen

ved rektor Eberhard Harbsmeier og sognepræst Helle Theill Jensen
Aalborg stift: 4.-5. september 2000
Roskilde stift: 6.-7. september 2000
Sydslesvig: 7. oktober 2000
Bornholm: 9. oktober 2000

Litteratur om etik

Andersen, Lise.: Kbh.LM: At ødelægge, 1993 - At lyve, 1994 - At mobbe, 1994 - At misunde 1995 - At stjæle, 1995 - At sladre, 1997

Tange, Nina: Religionspædagogiske pejlinger / Nina Tange. - 1. oplag. - Frederiksberg : Religionspædagogisk Forlag, 1999

Andersen, Svend: Som dig selv : en indføring i etik / Svend Andersen. - 2. udgave. - Århus : Aarhus Universitetsforlag, 1998

Petersson, Gunvor: Leva livet, 1-3 : samtalsbok i etik / Gunvor Petersson, Lilian Nilsson : Elevbok, 1996 ISBN 91-622-1471-3 : Lärarens bok, 1996 ISBN 91-622-1629-5 . - Stockholm : Bonniers

Gren, Jenny: Etik i pædagogens daglige arbejde / Jenny Gren. - Kbh. : Munksgaard, 1998. (Socialpædagogisk Bibliotek)

Savater, Fernando: Tanker fra en kannibal : - en bog om etik / Oversat af Annette Rosenlund. - 1. udgave, 3. oplag. - København : Forum, 1994.

Religionsunterricht in schwieriger Zeit : ein Lesebuch zu aktuellen Kontroversen / Christoph Th. Scheilke (Hg.). - Münster : Comenius-Institut, 1997.

Hedegaard, Kristian: Pædagogik, etik og bioteknologi / af Kristian Hedegaard og Per Møller Janniche / redigeret af

Karsten Schnack. - København : Danmarks Lærerhøjskole, 1993.

Andersen, Kirsten: Livsfilosofi og etik - 1 : hvad er meningen med det hele? / Kirsten Andersen og Søren Hahn. - Gesten : OP-forlag, 1996.

Andersen, Kirsten: Livsfilosofi og etik - 2 : hvad er lykke? hvorfor er der så megen krig og lidelse i verden? / Kirsten Andersen og Søren Hahn. - Gesten : OP-forlag, 1996. - 55 sider : ill.. - (Tro & etik)

Andersen, Kirsten: Livsfilosofi og etik - 3 : det personlige ansvar /

Kirsten Andersen og Søren Hahn. - Gesten : OP-forlag,

1997. - 95 sider : ill.. - (Tro & etik)

Hartman, Sven G.: Barns livsfrågor som pedagogisk arena : Fyra perspektiv på barn och livsfrågor. - , 1992. - 118 sider. - (Arbetsrapport ; 34)

Kirken Undervisers web-side

www.kirken-underviser.dk er tidsskriftets vindue mod IT-verdenen og en ekstra service for de læsere, der har Internet. Her kan man finde oplysninger om både tidligere, aktuelle og kommende numre af Kirken Underviser, ligesom man også har mulighed for at bestille numrene on-line.

Hjemmesiden vil løbende få opbygget en artikelbase med udvalgte artikler fra Kirken Underviser, ligesom man også vil kunne finde billed- og artikelmateriale, som yderligere supplerer de enkelte tema-numre.

Kommende temaer for Kirken Underviser

*November 2000: Salmer
Februar 2001: Lyset
April 2001: Ritualer*

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirkens forskellige former for undervisning.
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde.
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne.
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information.
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans til det pædagogiske arbejde i kirke og menighed.

Udgivet af EPS

Evangelisk Pædagogisk Samvirke er en sammenslutning af en række folkekirkelige organisationer, der er involveret i kirkens forkyndelse og undervisning. Formand: Mariane Sloth.

Medlemmer af EPS

Dansk Bibelskole. De samvirkende Menighedsplejer. Det danske Bibelselskab. Diakonhøjskolen. Diakonisse-huset Sankt Lukas Stiftelsen. Diakonissestiftelsen. FDF. KFUK-spejderne i Danmark/De grønne pigespejdere. KFUM og KFUK i Danmark. KFUM-Spejderne i Danmark. KFUMs Idrætsforbund i Danmark. Kirkefondet. Kirketjenesten i Danmark. Menighedernes Daginstitutioner. Sammenslutningen af IM og KFUM/K skoler. Unge Hjem Bevægelsen i Danmark.

Redaktion

Arne Kristoffersen og Ruth Bjerrum (ansv).
Lars Højland, Kristian Brogård, Christina Smith,
Inger Hørup, Jens Maibom, Marianne Sloth,
Anna Johnsen

Redaktionssekretær Grethe Jørgensen.
Smounevej 7B, 8410 Rønde. tel. 86372409.

Sats og layout: Poul Abildgaard.
Vignetter: Marianne Jespersen.
Tryk: Specialtrykkeriet Viborg

Abonnement

Årsabonnement (4 numre)
kr. 125,-. Løssalg kr. 35,-
Giro 8 05 53 51.
Henvendelse: Jette Christensen, RPC.
e-mail: jc@rpc.dk

Religionspædagogisk Center
Frederiksberg Allé 10 A
1820 Frederiksberg C
Tlf.: 33 24 92 50 (kl. 10-16)
Homepage: www.rpc.dk

Religionspædagogisk Centers formål er at være til rådighed for såvel hjem, kirke og skole, hvad angår dåbsoplæring og kristendomsundervisning.

- Udstillinger, kataloger og pædagogisk vejledning.
- Udlejning af film og bogkufferter.
- Salg af bøger og AV-materialer.

RELIGIONSPÆDAGOGIK

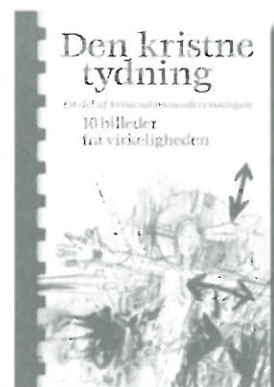
RELIGIONSPÆDAGOGISKE PEJLINGER
NINA TANGE

Religionspædagogiske pejlinger belyser centrale religionspædagogiske emner som: kristendomsfagets udvikling, undervisningsmaterialer kritisk belyst, børn og unges tro, kvalitetsbegrebet i religionsfaglig betydning etc. Bogen henvender sig til lærere, præster og studerende, som arbejder med formidling af kristendom, etik og religion.

Nina Tange: Religionspædagogiske pejlinger – 124 sider, kr. 165,-

Den kristne tydning er to bøger i én. Den rummer dels en beskrivelse af en række forsøg på at realisere undervisningsforløb om et centralt begreb i fagformålet for kristendomsundervisning, dels et mere generelt eksempel på en strategi for pædagogisk udviklingsarbejde. Bogen henvender sig til alle, der interesserer sig for pædagogisk arbejde, for kristendomsundervisning og -formidling.

Niels Andersen (red.):
Den kristne tydning – 203 sider, kr. 175,-

**Begge bøger kan købes hos boghandleren
eller direkte fra forlaget:**

Religionspædagogisk Forlag

Frederiksberg Allé 10 A, 1820 Frederiksberg C – Telefon: 33 24 92 50 – www.rpc.dk